

Verplaatsing dassen Oude Tempel – Soest naar Landgoed Twickel

Inleiding

Begin mei 2023 is de Stichting Dassenwerkgroep Twente (DWT) benaderd voor ondersteuning bij het overplaatsen van dassen op de Oude Tempel te Soest naar de regio Twente, c.q. Landgoed Twickel. In de gemeente Soest speelde al enige tijd een probleem bij de realisatie van het bestemmingsplan door de aanwezigheid van dassen. Aangegeven werd ook dat de besluitvorming m.b.t. het bestemmingsplan onherroepelijk was. De eerste contacten met de gemeente Soest dateren van half mei. Aan de Twentse kant is toen snel geschakeld zowel met Landgoed Twickel alsook contact gezocht met de Provincie Overijssel. In een plezierige en coöperatieve sfeer is naar oplossingsrichtingen gezocht en deze is ook gedeeld met de gemeente Soest en de Provincie Utrecht. DWT is daarbij gevraagd tot een plan van aanpak te komen voor het verplaatsen van de dassen naar Twente. Deze memo gaat hier nader op in.

Achtereenvolgens komen aan bod:

- [Werkwijze](#)
- [Situatieschets](#)
- [Analyse van camerabeelden in 2023](#)
- [Ervaringen met het vangen van dassen elders](#)
- [Gebruik vangkooien](#)
- [Conclusies en aanbevelingen](#)
- [Stappenplan voor het vangen van de dassen](#)

Deze memo gaat niet in op de geschiktheid van de uitzetlocatie, die door DWT en Twickel zorgvuldig is uitgekozen. Deze geschiktheid wordt in een separate memo behandeld.

Werkwijze

In deze memo is gebruik gemaakt van informatie vanuit Stichting Twickel, de gemeente Soest en de provincie Utrecht, aangeleverde camerabeelden en beschikbare rapporten van het ecologisch adviesbureau Viridis, wetenschappelijke publicaties en ervaringen bij DWT en de Stichting Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi (DU&G) opgedaan met inventariseren, observeren en het vangen en uitzetten van dassen.

In deze memo worden relevante constatering en aanbevelingen tussen   geplaatst.

Situatieschets

In het besluit van GS van Utrecht van 30 oktober 2017¹ staat vermeld: “Het plangebied is in 2017 een kraamburcht van een dassenclan aangetroffen en iets noordelijker pijpen waar de clan in het najaar van 2017 verbleef. Ook lijkt een verlaten burchtlocatie aanwezig te zijn. Direct ten oosten van het landgoed, richting Apollo Noord, zijn eveneens twee belopen pijpen aangetroffen. (...) Het plangebied lijkt bewoond door twee volwassen en twee jonge dieren. Het plangebied doet daarnaast dienst als primair foerageergebied.

¹ Besluit van GS van Utrecht, Ontheffing Wnb ruimtelijke ingrepen, zaakkenmerk: Z-WNB-RI-REG-2017-0616, nummer: 81COB40E

Hengelo, 26 juli 2023
Kenmerk: DWT230726-01

Door het uitvoeren van de werkzaamheden worden de burchten van de das vernield. Na de herinrichting is er in het plangebied geen plaats meer voor een dassenburcht. Ook het primaire foerageergebied in het plangebied zal worden vernietigd.” Een grafische weergave van de burchtlocaties is te vinden in figuur 1.

Intussen is in najaar 2018 een vangactie gehouden. Eén das liet zich echter niet vangen en verdween uit het gebied. In de tussenliggende jaren tot 2023 hebben dassen echter weer kans gezien het gebied opnieuw in te trekken. Dit heeft in het voorjaar van 2023 geresulteerd in een kraamburcht waarop 3 jonge en twee volwassen dassen zijn vastgesteld aan de hand van door Bureau Viridis beschikbaar gestelde videobeelden. De dassen bevonden zich op één burcht zowel in mei als in de eerste helft van juli. De laatste camerabeelden dateren van 8 juli 2023. Dat bood tot dan toe op zich goede kansen om alle dassen in één keer te vangen. Naarmate de jonge dassen echter zelfstandiger worden (en dat kan al het geval zijn vanaf begin juli afhankelijk van het voedselaanbod), is de kans namelijk groot dat ze uit zichzelf andere burchten gaan opzoeken, hetgeen de vangstkansen alleen maar doet afnemen doordat ze ieder voor zich op andere locaties kunnen verblijven². Jonge dassen kunnen gespeend worden vanaf 12 weken na de geboorte³. Door droogte kan dit vertragen⁴. De weersomstandigheden zijn dit jaar echter gunstig. Al met al is er veel regen gevallen ondanks de droogteperiode tot ca. half juni 2023. Door de regen is er weer een voldoende voedselaanbod voor de das en is te verwachten dat de jonge dassen zich in juli en augustus gaan verspreiden.

 Het is daarom van belang om vóór het vangen opnieuw vast te stellen of en zo ja, waar de dassen zich in het gebied ophouden. Tevens is het van belang om de burchten te egaliseren meteen nadat is vastgesteld dat er geen dassen of andere dieren meer in de burcht zijn.

Figuur 1: Overzichtskaart oude tempo met locatie bewoonde burcht en belopen pijpen.
Gegevens tot en met 11 oktober 2017⁵

² Gebaseerd op uitgewisselde veldervaringen tussen Stichting Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi en Stichting Stichting Dassenwerkgroep Twente periode 2020-2023

³ <https://www.zoogdiervereniging.nl/zoogdiersoorten/das>; geraadpleegd 24-7-2023

⁴ BIJ12 (2017) Kennisdocument Das | Meles Meles, versie 1.0, pp. 43

⁵ Bron: Jong, Th. H. de, 2017. Plan van aanpak verplaatsen dassen Oude Tempel, Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg, 2017-53

Analyse van camerabeelden uit 2023

De door Viridis aangeleverde camerabeelden leveren het volgende resultaat op.

Alle camerabeelden komen van één en dezelfde burcht (de kraamburcht), m.u.v. één serie van een andere locatie (periode 30 mei – 6 juni). Van de andere burcht zijn achtereenvolgens opnames gemaakt in 7 tijdintervallen, nl. 17-23 mei 2023; 23-30 mei 2023; 30 mei- 6 juni; 15-06-2023; 21-06-2023; 24 juni - 5 juli; 11-07-2023. In alle intervallen zijn 1 of meer dassen zichtbaar.

Een overzicht van opvallende beelden wordt gegeven in tabel 1. Het geeft een indruk van het geheel aan activiteiten op de gemonitorde burcht.

Op basis van deze beelden kan vastgesteld worden dat er 3 jonge dassen en twee volwassen dassen op de burcht aanwezig zijn. Beelden van 17 en 18 mei vertonen jonge dassen die, afgaand op hun grootte en gedrag, waarschijnlijk in februari zijn geboren. Ze blijken al redelijk behendig te zijn, zo kunnen ze o.a. over een boomstam lopen. Deze dasjes zullen naar schatting al drie à vier weken bovengronds komen.

De laatste beelden van de dassen dateren van 8 juli 2023.

 Dat betekent dat op het moment van schrijven van deze memo geen actuele data beschikbaar zijn van de bewoning van de burcht(en) in het plangebied.

Figuur 2: de moeder omringd door 3 jonge dassen (19-05-2023)

Figuur 3: twee van de jonge dassen (28-5-2023)

Tabel 1: opvallende observaties / camerabeelden Viridis

Datum	Tijdstip	Waarneming	Toelichting
Aanwezigheid Das			
17-5-2023	21:37 uur	volwassen das met 3 jongen	Eerste camerabeelden
18-5-2023	00:21 uur	jonge das op boomstam	Al behendig en mobiel
19-5-2023	04:24 uur	volwassen das met 3 jongen	
20-5-2023	04:12 uur	3 jonge dassen	
20-5-2023	05:39 uur	volwassen das met volle staart	
21-5-2023	00:23 uur	3 jonge dassen	
22-5-2023	21:56 uur	volwassen das met 2 jongen	Sleept nestmateriaal
22-5-2023	23:10 uur	Jonge das	
23-5-2023	01:23 uur	volwassen das met volle staart	
23-5-2023	05:56 uur	volwassen das met volle staart	
28-5-2023	22:12 uur	2 jonge dassen	
28-5-2023	22:12 uur	2 jonge dassen	
30-5-2023	22:43 uur	3 jonge dassen	
14-6-2023	03:01 uur	volwassen das	
14-6-2023	22:38 uur	volwassen das	
08-7-2023	23:37 uur	2 parende dassen en 2 jongen	laatste beelden met das
Aanwezigheid honden (en eigenaren)			
22-5-2023	13:27 uur	donkere hond met groen tuigje	G1
22-5-2023	22:03 uur	gevlekte hond	
25-5-2023	07:26 uur	man van de whippet en zwarte hond met bruine halsband	M1
28-5-2023	14:22 uur	persoon met gevlekte hond	
30-5-2023	19:44 uur	whippet met donkere hond met bruine halsband	M2
31-5-2023	07:17 uur	man met whippet en donkere hond met bruine halsband	M3; man steekt stok in burcht
31-5-2023	17:15 uur	2 golden retrievers	GR1
05-6-2023	7:56 uur	man met whippet en donkere hond met bruine halsband	M4
10-6-2023	08:37 uur	2 golden retrievers	GR2
17-6-2023	17:37 uur	golden retriever	GR3
19-6-2023	06:52 uur	whippet	M5
21-6-2023	07:55 uur	donkere hond met bruine halsband	M6
25-6-2023	21:42 uur	Oud Duitse herder	
26-6-2023	07:25 uur	whippet met donkere hond met bruine halsband	M7
26-6-2023	17:17 uur	golden retriever	GR4
29-6-2023	18:58 uur	gevlekte hond	
01-7-2023	19:18 uur	hond rood bruin	
11-7-2023	14:32 uur	donkere hond met groen tuigje	G2

Datum	Tijdstip	Waarneming	Toelichting
Aanwezigheid vos			
08-6-2023	10:27 uur	vos	
08-6-2023	12:30 uur	vos	
17-6-2023	14:41 uur	vos	
17-6-2023	16:09 uur	vos	
Aanwezigheid ree			
16-6-2023	11:13 uur	ree	
Aanwezigheid kat en eekhoorn			
Herhaaldelijk (minimaal 3) verschillende katten en eekhoorn waargenomen.			

Ook is vier keer een vos op camerabeelden vastgelegd. Opmerkelijk is dat deze vos zich overdag vertoont. Het is niet duidelijk of deze vos zich ook daadwerkelijk ophoudt in de burcht.

 Onderzocht moet worden of zich nog andere diersoorten in de burchten ophouden, waarmee rekening moet worden gehouden tijdens het vangen.

Daarnaast kan worden vastgesteld dat er veel verstoring plaatsvindt door bezoek van honden. Het blijft niet alleen bij het over de burcht lopen, maar honden kruipen ook half in de burcht en één keer wordt er ook licht gegraven.

Een andere verstoring wordt veroorzaakt door de man met de whippet en de donkere hond. Deze man komt er regelmatig (doorgaans tussen 06.45 en 08.00 uur) en steekt ook op één van de video's een stok bijna 1 meter in de burcht. De persoon is op de video's herkenbaar maar om privacy redenen worden deze beelden hier niet gepubliceerd. Ze zijn wel op verzoek verkrijgbaar.

De honden in combinatie met de aanwezigheid van vos, katten en ook eekhoorns kunnen bovendien het aangeboden lokvoer voor dassen opeten, voordat de dassen er zelf bij kunnen komen. Bovendien kunnen deze dieren ook eventuele vangpogingen verstoren.

 De aanwezigheid van mensen maakt dat het plaatsen van rasters en kooien en ook het voeren niet zonder toezicht kan.

Om een idee te geven van de ernst van de menselijke activiteiten op de burcht, zijn hieronder nog enkele screenshots geplaatst (zie figuur 4).

Figuur 4: screenshots van man met whippet, de man steekt een stok van ca. 1 meter in de burchtingang

Ervaringen met het vangen van dassen elders

Het succesvol vangen van dassen hangt af van de aanpak en de omstandigheden. Verschillende onderzoeken doen hier melding van, zoals Thissen et al. (2018)⁶. Zij geven aan dat ondanks een forse tijdsinvestering het hen uiteindelijk niet gelukt is om in Drenthe dassen te vangen. De dassen bleken niet geïnteresseerd in het lokvoer. Ook Tuytens et al. (1999) schrijven dat de vangbaarheid van dassen verschilde tussen de drie door hen gebruikte studiegebieden. In twee gebieden bleken jonge dassen gemakkelijker te vangen dan de volwassenen dassen, vooral in de herfst. Op een andere locatie was dat het tegenovergestelde. Deze onderzoekers stellen dat de beschikbaarheid van voedsel en lokale weersomstandigheden waarschijnlijk ook invloed hebben op de vangbaarheid. Noonan et al (2015)⁷ geven daarnaast een verscheidenheid aan intrinsieke (bijv. leeftijd / geslacht / temperament) en extrinsieke (bijv. habitatype / omvang van dekking / topografie) factoren, die de vangbaarheid kunnen beïnvloeden. Deze factoren zijn volgens hen niet te beïnvloeden. Wel kunnen heersende als voorgaande weersomstandigheden de vangbaarheid aanzienlijk beïnvloeden, in combinatie met de individuele lichaamsconditie.

Van belang is ook het type lokaas dat wordt gebruikt en het toepassen van een zekere gewenningsperiode aan voer en vallen. Zo beschrijven Rogers et al. (1997)⁸ dat vallen 3-10 dagen voordat ze op scherp gezet worden, voorzien moeten worden met pinda's van diervoeder kwaliteit. Dit om de dassen aan te moedigen de vallen in te gaan en het aantal vangsten te maximaliseren. Pinda's kunnen in de val worden geplaatst met behulp van een 40 mm PVC-buis of met de hand. Ongeveer 1 à 2 handenvol pinda's moeten op een hoop aan de achterkant van de kooi worden geplaatst. Pinda's mogen niet wijd verspreid in en rond de val worden verspreid, omdat dit dassen kan aanmoedigen om van buitenaf onder de val te graven of door het gaas naar binnen te reiken. Het kan ook de aandacht trekken van niet-doelsoorten. Op de eerste dag van het lokken kunnen sommige pinda's naar beneden en rond de actieve ingangen van de burcht worden gestrooid om dassen aan te moedigen om naar het aas te zoeken. Het plaatsen van dit lokaas moet zo laat mogelijk op de dag worden gedaan, om de kans voor andere diersoorten om het aas te nemen tot een minimum te beperken. Een grote steen moet worden gebruikt om de hoop pinda's te bedekken om dassen te conditioneren om het te draaien (om toegang te krijgen tot de pinda's) en om kleinere diersoorten te ontmoedigen. Kooivaldeuren moeten tijdens de gewenningsperiode stevig worden vergrendeld met draad (minimale diameter 1 mm), zodat dassen vrij kunnen binnenkomen, maar niet per ongeluk worden gevangen. Als het aas na een paar dagen onaangeroerd blijft, kunnen andere aassoorten, zoals haver, maïs, fruit of pinda's gemengd met siroop / honing worden geprobeerd. Aldus de onderzoekers.

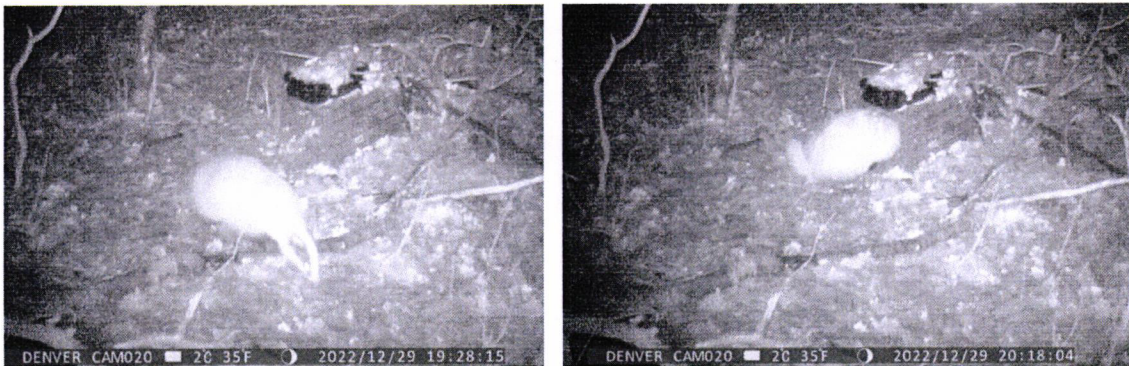
⁶ Thissen, J., Bommel, F., van Groten, J. & La Haye, M. (2018) Eindrapport invloed van maïs-rassen op het foerageergedrag van dassen: variatie in gewasschade. Rapport 2018-23. Bureau van de Zoogdierverseniging, Nijmegen.

⁷ Noonan, M. J., Rahman, M. A., Newman, C., Buesching, C. D., & Macdonald, D. W. (2015). Avoiding verisimilitude when modelling ecological responses to climate change: the influence of weather conditions on trapping efficiency in European badgers (*Meles meles*). *Global change biology*, 21(10), 3575-3585.

⁸ Rogers, L.M., Cheeseman, C.L., Mallinson, P.J. & Clifton-Hadley, R.S. (1997) The demography of a high-density badger (*Meles meles*) population in the west of England. *Journal of Zoology*, 242, 705-728

Ook ervaringen van DWT sluiten hierbij aan. Dassen kunnen kieskeurig zijn in het accepteren van aangeboden voedsel. Uit onze observaties en camerabeelden bij het inzetten van door DWT zelf ontwikkelde veldchipreaders voorzien van een food dispenser, in feite een krat met ingebouwde uitleesapparatuur niet veel groter dan een volwassen das, werd duidelijk dat teruggeplaatste weesdassen die gewend waren aan een bepaald type voer, dit voer ook uit veldchipreaders haalden (zie figuur 2). Andere dassen die dit voer niet kenden, toonden geen interesse. Wel moesten de weesdassen wennen aan de veldchipreader zelf. De chipreader intimideerde in het begin de dassen vaak, maar al snel legden ze hun schroom af en betraden de reader. De aantrekkingskracht van het voer overwon. Ook 'wilde' dassen wennen aan vreemd voer, mits zorgvuldig aangeboden en met de nodige gewenningstijd, is gebleken uit ook onze ervaring.

 Dassen moeten dus tijd krijgen om te wennen zowel aan voor hen onbekend voer als aan onbekende vangkooien.

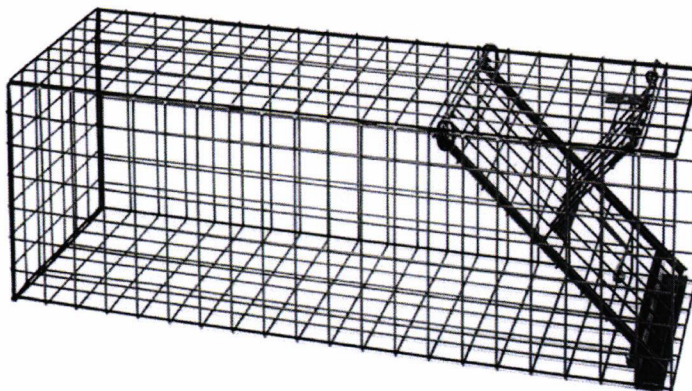
Figuur 5: das bij en in veldchipreader (dec. 2022, beelden DWT van terugplaatsactie de Borkeld)

Gebruik vangkooien

In Groot Brittannië is veel ervaring opgedaan met het vangen van dassen. Dit heeft geleid tot een door het *Department for Environment Food & Rural Affairs (DEFRA)* opgesteld *Best Practice Guide* (versie april 2023)⁹ met daarin richtlijnen voor het op een verantwoorde en diervriendelijke manier vangen van dassen. De werkwijzen die in andere wetenschappelijke publicaties worden beschreven (zie o.a. Macdonald, D. & Newman, C. (2022)¹⁰ komen hier grotendeels mee overeen. McDonald en Newman hebben in totaal 1823 verschillende dassen gevangen in 11.488 vangsten. Dat is iets meer dan 6 vangsten per das. Zij geven aan dat hun vallen sterk en eenvoudig waren: een kooi van gaas met mazen van ca. 2,5 cm groot. Dit om zelfverwonding te voorkomen. Sommige dassen beschadigen hun gebit of nagels aan de voorpoten omdat ze willen uitbreken bij grotere mazen. Met een eenvoudige touw-trigger werd de deur ontgrendeld (touw, in tegenstelling tot een stalen kabel, is gemakkelijk te vervangen en kan geen schade toebrengen aan dassen). De vallen waren zwaar (zo'n 8 kg) en om ervoor te zorgen dat ze op één plek blijven, werden de vallen deels in de grond geplaatst.

⁹ <https://www.gov.uk/government/publications/cage-trap-and-mark-badgers-to-enable-vaccination-to-prevent-the-spread-of-bovine-tb>, geraadpleegd 24-7-2023

¹⁰ Macdonald, D. & Newman, C. (2022). *The Badgers of Wytham Woods: a model for behaviour, ecology, and evolution*. Oxford University Press.

Figuur 6: Deze speciale val voor dassen wordt geproduceerd in Groot-Brittannië en is ontworpen volgens DEFRA's specificaties voor het levend vangen van dassen

Na de vangst werd de das overgebracht naar een kleinere, 4 kg zware kooi (gemakkelijker om te transporteren). Het overzetten hield meestal in dat de das wakker werd gemaakt, die, als hij door eerdere vangsten bekend was met de gang van zaken, over het algemeen rustig van de ene kooi naar de andere liep, waarbij de deur van de kooi erachter werd dichtgeschoven. Heel af en toe werd een niet-meewerkende en geagiteerde volwassen das gevangen. Dit bleek bijna altijd een immigrant te zijn, onbekend met de gang van zaken. De kleine kooi werd verduisterd met een zeil of doek en dan getransporteerd in een auto naar de gewenste locatie.

De DEFRA omschrijft in de *Beste Practice Guide* dat het aanbrengen van voer het beste kan plaats vinden via de zogenaamde 'Twine, Wire & Stone Method'. Dit is de voorkeursmethode specifiek voor dassen. Het gaat uit van het plaatsen van het lokaas (in dit geval een dubbele handvol pinda's) aan de achterkant van de kooi en met daar bovenop een steen.

Figuur 7: das in de door DEFRA geadviseerde dassenval¹¹

¹¹ <https://www.bbwt.org.uk/news/trust-urges-government-not-cull-badgers-it-has-already-vaccinated>; geraadpleegd 24-7-2023

 DWT gebruikt daarom altijd al voerbakken of troggen die steeds worden afgedekt met houten planken wanneer er voer is aangebracht. Dit is om te voorkomen dat andere dieren als bosmuizen, vossen, steen- en boommarters, gaaien en eksters het voer op hebben gemaakt voordat de dassen erbij kunnen komen. Dit werkt afdoende.

Naast vangkooien waarbij de das zelf het dichtklapmechanisme activeert, worden er sinds enige jaren *remote controlled* systemen gebruikt in combinatie met real time video monitoring. Deze systemen hebben als voordeel dat er uiterst selectief gevangen kan worden, na de vangst meteen tot actie kan worden overgegaan om de das(sen) te verplaatsen en het bovendien ook efficiënter en dus kosten besparend werkt ten opzichte van de conventionele vallen^{12, 13}.

 Door het intensieve karakter van het vangen en het risico op vangen van andere diersoorten, is het gebruik van *remote controlled* vallen in combinatie met real time videobewaking raadzaam. Daarmee kan selectief en efficiënt worden gewerkt.

Conclusies en aanbevelingen

Uit bovenstaande zijn de volgende conclusies en aanbevelingen te trekken:

- De jonge dassen zijn inmiddels zo oud dat ze gespeend worden. Verder is het voedselaanbod op dit moment gunstig door de natte weeromstandigheden vanaf half juni dit jaar. Ook camerabeelden wijzen uit dat de jongen een normale ontwikkeling volgen. De kans is daarmee groot dat de jonge dassen het plangebied intrekken en dus van meer burchtlocaties gebruik maken.
- Er is sprake van veel verstoring van de burchtlocatie zowel door honden als door mensen
- Toezicht op deze locaties door bevoegde instanties is noodzakelijk om verstoring van de vangactie te voorkomen
- Er moet ook gelet worden op de aanwezigheid van vos. Deze mag evenmin onder de vangactie lijden
- Het is noodzakelijk het plangebied nog eens te onderzoeken op burchtlocaties en de mate van bewoning ervan, dit zowel aan de hand van sporenonderzoek als met videocamera's
- gewenning aan het lokvoer dat ook in de vangkooien gebruikt zal worden, is noodzakelijk, omdat niet alle dassen het voer meteen zullen accepteren. Starten met gewennen dient al te gebeuren ruim (minimaal 2 weken) voordat de burchten worden afgerasterd, ook omdat het mogelijkheden biedt eventueel op een ander voer over te gaan.
- Wanneer de dassen het aangeboden voer tot zich nemen en de burcht bewoond is, dient de burcht in één dag volledig afgerasterd te worden.
- Binnen het raster wordt water en voer aangeboden, inclusief het lokvoer. Pas als de dassen dit tot zich nemen (te verwachten is dat door de stress dassen het eten tijdelijk weigeren) de vangkooien plaatsen en daarin gaan voeren

¹² Proulx, G., Allen, B. L., Cattet, M., Feldstein, P., Iossa, G., Meek, P. D., ... & Soulsbury, C. (2022). International mammal trapping standards–Part I: Prerequisites.

¹³ Seward, A. T., Facchini, J., Reynolds-Hogland, M. J., Vieira, M., Ramsey, A. B., Franczyk, N., ... & Ramsey, P. W. (2022). Remotely triggered door and real-time monitoring for bear cage traps. *Wildlife Society Bulletin*, 46(3), e1295.

- De vangkooien pas op scherp zetten op moment dat de dassen de vangkooi(en) in- en uitgaan en het voer tot zich nemen
- Aanbevolen wordt het protocol van DEFRA¹⁴ te volgen, dat speciaal is opgesteld om dassen op een veilige en diervriendelijke manier te vangen. DEFRA stelt ook eisen aan het type vangkooi.
- Extra maatregelen zijn gewenst in de vorm van continu monitoren met videocamera's van de afgerasterde vangstlocaties en de vangkooien. Daarmee kan niet alleen het aantal aanwezige dassen worden vastgesteld, maar ook het gedrag van deze dassen c.q. hun reactie op het aangeboden voer en de aanwezigheid van vangkooien.
- Ook is het advies om de vangkooien te voorzien van een mechanisme waarmee de val op afstand bestuurd kan worden. Dit in combinatie met de videocamera's maak dat de val veilig dichtgeklapt kan worden als er meerdere dassen tegelijk in de kooi zijn en het voorkomt de vangst van ongewenste diersoorten.
- Bij het transport naar Twente is het raadzaam de dassen in een verduisterde bench (of kooi) te vervoeren. Aanbevolen wordt gebruik te maken van de dassenambulance¹⁵, ook voor het geval er onverhoopt een das gewond raakt. De medewerkers daar zijn gespecialiseerd en zeer ervaren in het vangen en vervoeren van en het verlenen van eerste hulp aan dassen.

Stappenplan voor het vangen van de dassen

Bovenstaande aanbevelingen en conclusies zijn omgezet in een concreet stappenplan. Dit stappenplan is terug te vinden in [bijlage 1](#).

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Voorzitter Stichting Dassenwerkgroep Twente

¹⁴ <https://www.gov.uk/government/publications/cage-trap-and-mark-badgers-to-enable-vaccination-to-prevent-the-spread-of-bovine-tb>, geraadpleegd 24-7-2023

¹⁵ https://www.dassenwerkgroepbrabant.nl/pages/dassen_dierenambulance.html; geraadpleegd 26-7-2023

Borging verzorging en monitoring na verplaatsen dassen op uitzetlocatie Twickel

Inleiding

Naar aanleiding van onze eerdere MEMO met kenmerk DWT 230726-01 over het overplaatsen van dassen op de Oude Tempel te Soest naar de regio Twente, c.q. Landgoed Twickel zijn enkele vragen gerezen, die we in deze aanvullende memo graag beantwoorden.

Daarnaast zijn het stappenplan en de planning geactualiseerd, zie bijlage 1 (stappenplan) met aangepaste data en acties. Achtereenvolgens komen aan bod:

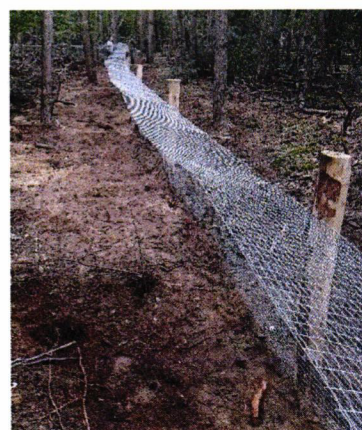
- [Aanvullingen op vangmethode en vervoer](#)
- [Inrichting uitzetlocatie](#)
- [Borging verzorging en monitoring op uitzetlocatie](#)
- [Nazorg](#)
- [Profiel in te zetten team](#)
- [Stappenplan voor het vangen van de dassen](#)

Deze memo gaat niet in op de geschiktheid van de uitzetlocatie, die door Stichting Dassenwerkgroep Twente (DWT) en Landgoed Twickel (Twickel) zorgvuldig is uitgekozen. GRAS Advies B.V. zal een Habitatsgeschiktheidsonderzoek uitvoeren om te verifiëren of onderhavige locatie voldoet. Deze wordt separaat gerapporteerd.

Aanvullingen op vangmethode en vervoer

Globale aanpak (zie bijlage 1 voor details).

De burchten op de Oude Tempel worden allereerst onderzocht op bewoning door dassen d.m.v. veldonderzoek. Burchten met sporen van gebruik worden met camera's gemonitord om zo de clansamenstelling vast te kunnen stellen. Op de belopen burchten wordt gevoerd om de dassen te laten wennen aan het voer. Burchten worden niet eerder uitgerasterd nadat is vastgesteld dat de dassen zich in de respectievelijke burcht bevinden en het aangeboden voer accepteren en nadat een ecooloog het beoogde tracé heeft vrijgeven om overige flora en fauna niet te verstoren. Binnen het tijdelijk raster zullen vangkooien geplaatst worden om de dassen te vangen.

Figuur 1: voorbeeld van aanleg dassenraster door DWT zelf uitgevoerd in 2020

Er wordt niet eerder tot vangen overgegaan voordat de dassen het aangeboden voer in de kooien accepteren.

Vangperiode

We gaan er niet van uit dat vangen gedurende de kwetsbare periode van de das (december t/m juli) nodig is. In de planning (zie blijage1) is voorzien dat het vangen vanaf begin oktober kan plaatsvinden. Mocht het vangen toch minder gunstig verlopen dan is een uitbreiding mogelijk conform de eerder verleende wijziging d.d. 16 nov 18, met Ontheffing Wnb d.d. 30 nov 18, met kenmerk Z-WNB-RI-REG-2018-1842, aangaande verlenging tot 1 januari aansluitend op de periode van vangactie.

Het raster dient een hoogte te hebben van 150 cm met liggende maas. Het gaas dient 50 cm te worden ingegraven en 50 cm horizontaal omgezet naar de burchtzijde.

Onderscheid wordt gemaakt in lokvoer (pinda's) voor het vangen en het aan te bieden voer tijdens soft release op de uitzetlocatie (in laatste geval geschikt hondenvoer, afgewisseld met fruit, noten en meelwormen en evt. valwild, etc.). Het vangen vindt plaats met vangkooien volgens de richtlijnen van de DEFRA, zoals genoemd in onze vorige memo¹. De dassen worden dus gevoerd / gelokt met voer van verschillende samenstelling afhankelijk van wat de dassen accepteren.

Monitoring

Het is niet waarschijnlijk dat de dassen allemaal tegelijkertijd in één nacht gevangen worden. Daarom verdelen we de vangactie over meerdere nachten. Met behulp van de nieuwste wildcamera's met live streaming kan de vangactie 24/7 gevolgd worden en meteen tot actie worden overgegaan indien nodig.

Dagelijks wordt bovendien het tijdelijk raster gecontroleerd op graafpogingen van dassen aan de buitenkant van het gaas. En indien aanwezig wordt het graafwerk ongedaan gemaakt. Op deze wijze wordt voorkomen dat nieuwe dassen naar binnen kunnen en geborgd dat alle dassen binnen het raster blijven tot ze gevangen zijn.

Reguleren toegang vangstgebied

Van belang is ook dat tijdens het gehele proces, zijnde monitoren, het voeren en het vangen geen verstoring door derden kan plaatsvinden. De kans hierop is groot gezien het aantal honden en personen dat tijdens het vooronderzoek op de burcht is aangetroffen (zie onze vorige memo). We achten het noodzakelijk om overdag rondom de bewoonde burchten een no-go zone van 100 m te hanteren en een afsluiting van het totale gebied tussen zonsondergang en zonsopkomst. Dit impliceert ook het aanbrengen van waarschuwborden met daarop de mededeling dat doorlopend camerabewaking plaatsvindt.

Vervoer

Vervoer vindt plaats door de speciaal daarvoor toegeruste dassenambulance van de Stichting Dassenwerkgroep Brabant. Het transport van Soest naar de uitzetlocatie er zal maximaal circa 4 uur in beslag nemen.

De ambulancemedewerkers zullen ook hulp bieden bij het vangen. Voorafgaand aan het vervoer worden de gevangen dassen gechipt. Indien een gevangen das onverhoopt in slechte gezondheid

¹ 'DWT 230726-01 MEMO Verplaatsing dassen Oude Tempel – Soest naar Landgoed Twickel'

Hengelo, 17 augustus 2023
Kenmerk: DWT230817-01

blijkt te zijn en uitzetten niet verantwoord is, na beoordeling DWT, dierenambulance en/of dierenarts, dan wordt betreffende das afgevoerd naar een opvanglocatie. Iedere das wordt vervoerd in een afzonderlijke box af te dekken met doek. Een voorbeeld van een dergelijke box is in figuur 2 weergegeven. Daarmee is onderlinge agressie tijdens het transport uitgesloten.

Figuur 2: voorbeeld van een 'transportbox' en een das in een dergelijke box

Lege burchten in het gehele gebied (ook niet belopen burchten buiten het raster) dienen ongeschikt gemaakt te worden voor hergebruik door dassen. Daarna kan het raster worden verwijderd.

Inrichting uitzetlocatie

Op landgoed Twickel is een burcht ingericht. De dassen zullen worden uitgezet op deze locatie via de zogenaamde soft release methode. Om deze burcht heen wordt een raster geplaatst bestaande uit een 200 m lang schrikdraadnet en een rij schrikdraden aan de burchtzijde aangebracht. Zie figuur 3. De stroomvoorziening op het schrikdraad wordt continu gemonitord. Bij uitvallen van de stroom krijgt de beheerder meteen een signaal en kan tot actie overgaan.

Figuur 3: beeld van het raster (schrikdraadnet en een rij schrikdraden aan de binnenkant naar de burcht toe gericht) en een accu met zonnepaneel (de werking is d.m.v. een app realtime te volgen) zoals gebruikt door DWT tijdens een

terugplaatsactie in een gebied van SBB, najaar 2022.

Borging verzorging en monitoring op uitzetlocatie

Verzorging

De dassen zullen 6 weken binnen het raster verblijven en dagelijks voorzien worden van water en voer door een team van medewerkers van Twickel en van DWT. Het rooster daarvoor wordt opgesteld door de coördinator van DWT. De spanning op het schrikdraadnet wordt continu gemonitord. Ook wordt elke dag gecontroleerd of er uitbraakpogingen zijn gedaan of dassen geprobeerd hebben van buiten naar binnen te komen. Uitgangspunt is dat de verzorgers gepaste afstand houden tot de burcht en de dassen, zodat er geen gewenning plaats vindt en de dassen hun schuwheid behouden.

Monitoring

Doorlopend (24/7) wordt de burcht met GSM camera's gevolgd. Na zes weken worden de rasters geopend en kunnen de dassen de verdere omgeving in gebruik nemen. Het chippen van de uitgezette dieren heeft voordelen voor de monitoring. Op basis hiervan kunnen dassen individueel worden onderscheiden en kan vastgesteld worden welke dassen na vrijlating nog in het gebied aanwezig zijn. DWT beschikt sinds 2016 over zelf ontwikkelde chipreaders voor in het vrije veld (met food dispenser) en heeft zo tezamen met cameramonitoring met succes de ontwikkelingen bij verschillende uitzetacties nauwkeurig kunnen volgen.

Figuur 1: das bij en in een chipreader

Nazorg

Het succes van de actieve verplaatsing wordt bovendien doorlopend gedurende 3 jaar gemonitord door DWT, Twickel en GRAS Advies B.V.. Dit gebeurt door middel van wildcamera's, chipreaders en veldbezoeken.

Op deze basis kunnen we ook maandelijks een Bio-check uitvoeren: het uitlezen van chipreaders en wildcamera's en beoordelen van de algehele conditie van individuele dassen en van de clan samenstelling.

De resultaten zullen in een rapportage worden aangeleverd.

Profiel in te zetten team

De activiteiten worden uitgevoerd door ervaren en deskundige medewerkers van de Stichting Dassenwerkgroep Twente (DWT), Stichting Dassenwerkgroep Utrecht en 't Gooi (DU&G), medewerkers van Twickel en van de Dassenambulance.

DWT is sinds 2014 actief; de in te zetten leden hebben een achtergrond als bioloog/ecoloog, boswachter ecologie (voor één van de grotere terreinbeherende organisaties in Nederland) of zijn actief betrokken (geweest) bij vangen, opvangen, verzorgen en uitzetten van dassen, waarvan sommige al meer dan 40 jaar, ook met het zenderen van dassen als onderdeel van wetenschappelijk onderzoek. De DTW-team coördinator is medeoprichter van de toenmalige Vereniging (thans Stichting) Das&Boom en wetenschapper.

De DU&G teamleden hebben een soortgelijke samenstelling en zijn actief betrokken (geweest) bij het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek, opvang en uitzetten van dassen. Allen vanuit één van de grotere landelijk opererende terreinbeherende organisaties.

De medewerkers van het Twickel zijn allen gekozen op basis van hun uitgebreide veldervaring en ecologische kennis. Zij vervullen verschillende functie binnen Twickel bijv. in de rol van boswachter of terreinbeheerder.

De ambulancemedewerkers hebben jarenlange ervaring in het vangen en vervoeren van dassen. De Stichting Dassenwerkgroep Brabant is actief sinds 1989.

Stappenplan voor het vangen van de dassen

Bovenstaande aanbevelingen en conclusies zijn omgezet in een concreet stappenplan. Dit stappenplan is terug te vinden in [bijlage 1](#).

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Voorzitter Stichting Dassenwerkgroep Twente